

tiedoksi

Viestinnän tutkimus kärsii resurssipulasta

Viestintäalan korkeakoulutusta vaivaa nimenomaan tutkimuksen voimavarojen puute, sillä suuri osa tarjolla olevista resursseista joudutaan käyttämään perusopetuksen tarpeisiin. Alan opinahjot kaipaisivatkin lisää varoja tutkimustoiminnan kohentamiseen. Tämän ei pitäisi muodostuaakaan ongelmaksi, sillä valtiovaltakin suosii korkeakoulujen uusien voimavarojen suuntaamista tutkimukseen ja tutkijakoulutuksen edellytysten parantamiseen. Osaksi tutkimuksen heikossa tilassa on kysymys siitä, että viestintäala ei ole osannut ottaa omaa osaansa yhteisestä kakusta.

Muun muassa tämä kävi ilmi 3.5. 1990 pidetyssä seminaarissa, johon Tiedotusopillinen yhdistys TOY ry. oli kutsunut koolle viestintäalan tutkimuksen ja koulutuksen kentän laidasta laitaan. Yhteisessä seminaarissa eri yliopistojen ja tutkimuslaitosten viestintäkoulutuksen edustajat tekivät selkoa laitostensa nykyisistä resursseista, kartoittivat voimavarojen puutteita sekä esittelivät toivomuslistaansa rahoittavan tahon edustajille.

TOY ry. kokosi alan väen yhteen, jotta voitaisiin hahmottaa alan yhteistä politiikkaa aikana, jolloin opetusministeriön viestintäkulttuuritoimikunta valmistelee loppuraporttiaan. Viestintäkulttuurin edistämisestä on puhuttu jo vuosia – mutta pelkäksi puheeksi koko asia viestinnän tiedeyhteisön mielestä onkin uhkaavasti jäämässä. Liikenneministeriöllä ja opetusministeriöllä on selvästikin vaikeuksia hahmottaa toimintalinjaa, joka reaalisesti parantaisi alan toimintaedellytyksiä, sanoi TOY ry:n puheenjohtaja Risto Volanen tilaisuudessa. Toisaalta viestintäkulttuurin kenttäväki ei ole tehnyt kuin hajanaisia ja ponnottomia yrityksiä vaikuttaa voimavarojen jakamisesta päättäviin elimiin. Tarvittaisiinkin kentän intressit kokoavaa instanssia, keskusjärjestön tyyppistä elintä, joka asettaisi selkeät tavoitteet ja toimitsemäärätietoisesti niiden puolesta. Tällaisen keskusjär-

jestön puutteessa TOY ry. kutsui koolle viestintäkulttuurin kentän edustajat ottamaan kantaa ja hahmottamaan yhteisiä tavoitteita.

Tilaisuudessa kuultiin 13 pyydettyä puheenvuoroa eri yliopistojen, korkeakoulujen, Suomen Akatemian, opetusministeriön yms. instanssien edustajilta. Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan tiloissa pidetyssä seminaarissa oli läsnä kaikkiaan 38 henkilöä.

Puutteita ja toivomuksia

Seuraavassa muutamia poimintoja esille tuoduista alan koulutuksen ongelmista ja puutteista. Maan suurimman tiedotusalan opinahjon edustaja Kaarle Nordenstreng Tampereen yliopiston tiedotusopin laitokselta totesi, että laitos on kohtalaisesti saanut haalittua kasaan opetusresursseja, samalla kun teoria ja tutkimus on jäänyt vähemmälle. Jatkossa olisikin pyrittävä parantamaan teorian osuutta ja tehostamaan tutkijankoulutusta, silti käytännön opetuksesta tinkimättä. Vähemmälle jääneeseen sähköiseen viestintään ollaan panostamassa ja ensi vuoden budjetista lohjennee sähköisen viestinnän apulaisprofessori.

Helena Mäkinen Helsingin yliopiston tiedotusopin laitokselta totesi, että laitoksen käytettävissä olevat resurssit kasautuvat varhaisvaiheen opintojen läpiviemiseen. Laitoksen väki opettaa noin tuhatta opiskelijaa vuodessa, joista suurin osa (70 %) on sivuaineopiskelijoita. Tiedotusoppi on yliopiston suosituin sivuaine. Resurssien puutteessa laitos on joutunut rajoittamaan muiden tiedekuntien opiskelijoiden opiskelemaan pääsyä. Mäkisen mukaan laitos on tällä hetkellä ensisijaisesti koulutuslaitos ja vasta toissijaisesti tutkimuslaitos. Tutkimuspuolta olisi jatkossa kehitettävä.

Henrika Zilliacus-Tikkanen (Svenska social- och kommunalhögskolan) totesi, että ruotsinkielisten toimittajien koulutuksesta vastaavan laitoksen opiskelijamäärä on vuosien kuluessa kaksinkertaistunut, mutta henkilökunnan määrä on pysynyt ennallaan. Tutkimukseen on edes teoreettinen mahdollisuus vain yhdellä henkilökunnasta – siksi tutkimusresursseja haluttaisiin lisätä.

Toimittajajärjestöjen näkökulman alan koulutuksen ongelmiin esittivät Juha Kulmanen RTTL:stä ja Jarmo Häkkinen SSL:stä. Kulmanen mukaan radiosta ja televisiosta ulos tulevan ohjelman määrä on lisääntynyt viiden viime vuoden aikana räjähdysmäisesti. Yhä enemmän on pestattu viestintäalan kunnollista koulutusta saamatonta väkeä. Kulmanen mukaan koulutuskapasiteetti pystyy tyydyttämään yhä pienemmän määrän työvoiman tarpeesta, sillä se ei ole lisääntynyt samassa

tahdissa tuotannon kasvun myötä. Jarmo Häkkinen puolestaan toi esiin toimittajien täydennyskoulutuksen erityisongelman: kurssien hinnat ovat nousseet jopa kolminkertaisiksi, joten kakkoslehdillä ei ole enää varaa kouluttaa toimittajiaan. Mutta juuri näille koulutus olisi kaikkein tarpeellisinta.

Mistä varoja tutkimukseen?

Puheviestinnän professori ja korkeakouluneuvoston puheenjohtaja Aino Sallinen-Kuparinen totesi kuultujen puheenvuorojen pohjalta, että yleisenä ongelmana näyttää olevan resurssien hupeneminen perusopetukseen ja tutkimuksen jääminen toissijaiseksi. Paradoksaalisesti kuitenkin juuri tutkimuksen alueella olisi olemassa resursseja, kun ne vain osattaisiin hyödyntää.

Sallinen-Kuparisen mukaan korkeakoulujen resurssikehitystä ohjaa uusi kehittämislaki vuosille 1987-1996. Mietinnössä vuodelta 1989 todetaan, että korkeakoulujen voimavarojen kehittämistä vv. 1992-1996 jatketaan siten, että muita kuin maksullisen palvelutoiminnan määrärahoja lisätään reaalisesti 7.5 prosenttia vuodessa. Antamassaan lakiesityksessä hallitus esittää, että korkeakoulujen uudet voimavarat osoitetaan pääosin TUTKIMUKSEN JA TUTKIJAKOULUTUKSEN edellytysten parantamiseen. Edelleen valtion tiede- ja teknologianeuvoston tavoitteiden mukaisesti nostetaan tutkimuksen osuutta bruttokansantuotteesta 1990-luvulla viime vuoden 1.86 prosentista 2.7 prosenttiin.

Sallinen-Kuparisen mukaan tutkimusvarat ovat yleisesti ottaen lisääntymässä, eri asia sitten saako näitä varoja viestinnän tutkimus. Viestinnän tutkimus olisi kuitenkin kenties mahdollista saada määritellyksi yhteiskunnallisesti merkittäväksi painopistealueeksi biotekniikan, syöpätutkimuksen ja tietotekniikan tapaan. Euroopan yhdentymisen, kansainvälistymisen, kulttuurien välisen viestinnän lisääntymisen, telekommunikaation lisääntymisen yms. seikkojen perusteella voitaisiin osoittaa, että alan tutkimuksella on sosiaalista tilausta.

Mutta jo nykyiselläänkin on mahdollista pienin toimintastrategian tarkistuksin saada paljon aikaan. Viestintätieteet voisivat esimerkiksi tehokkaammin vaikuttaa korkeakoulujen sisäiseen rahanjakoon. Nykyisellään korkeakouluilla itsellään on paljon sananvaltaa siihen mitä virkoja perustetaan, sillä viroista vain professorin ja apulaisprofessorin virat tulevat suoraan valtion budjetista. Tärkeätä olisikin vaikuttaa yliopiston sisällä budjettiteknisin ym. keinoin resurssien jakoon. Virkarakenteessa se porras, jossa tällä hetkellä näyttäisi olevan mahdollisuuksia uusiin virkoihin, on yliassistentin virka. Tutkimuksen suosimisesta johtuen lehtoraatteihin ei

sen sijaan liene varoja tarjolla.

Suomen Akatemian humanistisen toimikunnan puheenjohtaja Seikko Eskola puolestaan muistutti, että Akatemia myöntää tutkimusmäärärahoja vain konkreettisten ja valmisteltujen hakemusten perusteella. Jollei hyviä hakemuksia tule, ei viestintätutkimuksen määrärahoja voida lisätä "miljoonalla vuodessa" kuten Risto Volanen puheenvuorossaan oli vaatinut. Akatemian tutkijan ja tutkimusassistenttien virkojen osalta Eskola totesi, että viestinnän tutkimuksen osa on hyvin huono, koska alalla ei ole ainoatakaan edustajaa valtion yhteiskuntatieteellisessä toimikunnassa. Pitkän kokemuksen perusteella Eskola vakuutti, että toimikunnissa taistelevat ensin tieteenalat keskenään resursseista ja toiseksi käydään kelpo koiratappelu eri korkeakoulujen välillä. Ilman edustusta toimikunnassa toiveet saada näitä määrärahoja ovat pienet.

Häkan Mattlin opetusministeriöstä totesi, että viestintäkulttuuritoimikunta on jo väliraporteissaan kirjannut useita puutteita, joihin olisi panostettava. Nimenoaman audiovisuaalisen sektorin koulutus tarvitsee lisää resursseja. Ongelmana on myös lähes kokonaan puuttuva viestinnän taloustiede. Väliraportissa kaavailtiin, että jo olemassaolevia laitoksia kehitettäisiin ja niiden yhteistoimintaa lisättäisiin.

Mattlinin mukaan koko viestintäalan tutkimus pyörii noin neljällä miljoonalla markalla, mikä ei ole kovin iso summa. Myös Mattlin oli sitä mieltä, että melko pienin lisäponnistuksin saadaan paljonkin aikaan.

Erkki Karvonen

IAMCR, Bled, muutos ja jatkuvuus

Vajaan kahdenkymmenen suomalaisen tiedotustutkijan mieleen jäänee nimi Bled kahdesta syystä. Tuo paikkakunta Sloveniassa Jugoslavian pohjoiskolkassa on ehkä ihastuttavin miljö, mihin IAMCR:n konferenssi milloinkaan on sijoitettu (lehden uusimmille lukijoille varmuuden vuoksi: lyhennys tarkoittaa järjestyksessä nimeltä *International Association for Mass Communication Research*). Toiseksi tämänvuotinen, 26.-31.8. pidetty konferenssi oli ensimmäinen, jonka ilmapöytäkirja tuntuivat

Itä-Euroopan valtavat muutokset.

Mutta tämä on vielä triviaalia. Normaalijournalismia tekevän toimittajan tavoin turvaudun asiantuntijaan. Hänen nimensä on *Kaarle Nordenstreng* ja hän on osallistunut vuodesta 1966 (!) alkaen kaikkiin IAMCR:n konferensseihin yhtä lukuun ottamatta.

– Jo tiedotusopin peruskursseilla opetetaan, että on olemassa kaksi kansainvälistä alan tutkijoiden järjestöä, IAMCR ja ICA eli *International Communication Association*. Itse olen pitänyt tapanani sanoa että niiden välillä on pieni, ei räikeä ideologinen ero.

– No jaa, KN empii. – Ero syntyy lähinnä ICA:n periamerikkalaisuudesta. Niin International kuin se jo nimessään tätä nykyä on, sen taustalta löytyy Yhdysvalloissa muistaakseni jo 1920-luvulla perustettu *National Society for the Study of Communication*, jonka erikoisala oli puheviestinnän tutkimus. Se halusi parikymmentä vuotta sitten modernisoida kasvonsa nykyisiksi, mutta sen jäsenkunta koostuu yhä noin 90-prosenttisesti yhdysvaltalaisista ja kanadalaisista.

Muitakin on. KN kertoo itse olleensa pitkään ja olevansa yhä ICA:n henkilöjäsen.

– IAMCR:n todellisen maailmanjärjestön luonteen olet varmaan itsekin havainnut, KN jatkaa. – Sen painopiste on tavallaan Euroopassa, mutta samalla järjestö kattaa varsin tasaisesti tiedotustutkijoiden kentän siellä missä heitä on. Monissa kehitysmaissahan meidänkin alamme on yhä erittäin alikehittyneet.

Apropos ideologinen ero. ICA:n konferensseissa – jotka sivumennen sanoen ovat suuria ja ainakin teknisesti kuulemma erinomaisen hyvin järjestettyjä – tuskin on käyty ”lännen” ja ”idän” välisiä kiistoja. IAMCR on tarjonnut foorumin niillekin.

Muistelemme Leicesteriä eli vuoden 1976 konferenssia, jossa hollantilaiset hyökkäsivät aika kirpeästi neuvostoliittolaisia vastaan. Nämä vastasivat samalla mitalilla. Tapaus ei ole ainoa lajissaan emmekä kumpikaan toki tarkoita, että kiistelyn aloittajat aina olisivat löytäneet ”lännen” leiristä.

– Bledissä moista tuskin olisi voinut kuvitella, huomautan. – Emmehän kukaan voi tietää kaikkien työryhmien keskusteluja, mutta sana ehkä olisi kantautunut korviimme, jos vanha konfrontaatio vielä ikään kuin muistona menneestä maailmasta olisi nostanut päätään.

Tähän KN yhtyy.

Neuvostoliittolaisia oli yli 500 hengen konferenssissa kokonaista kaksi. Maan sisäiset ongelmat vievät huomion kansainväliseltä yhteistyöltä, ja samaan suuntaan vaikuttaa tunnettu valuuttapula.

Toista neuvostoliittolaista kuuntelin itse. Hän oli *Oleg Manaev*, yhdessä työryhmässä maansa vaihtoehdoledis-

töstä puhunut entinen tyypillinen dissidentti. Sana entinen ei tarkoita että hän olisi muuttanut mieltään, vaan sitä että hän ja hänen toverinsa nyt voivat toimia vapaammin ja pahoja vaikeuksia pelkäämättä.

– Sanon siis vapaammin eikä vapaasti ja pahoja vaikeuksia eikä ylimalkaan vaikeuksia pelkäämättä, täsmennän. – *Manaev* näet oli varsin katkeran tuntuinen mies, joka kieltämättä johdonmukaisesti ja tyyliinsä säilyttäen vähätteli kaikkia glasnostin tähänastisia saavutuksia.

Jonkin verran samaa henkeä oli unkarilaisissa *András Szefküssä* ja *Tamás Pálissa*. Muuten nuo kolme mainittua alustajaa saivat aikaan kysymystulvan, josta tuskin olisi tullut loppua ellei puheenjohtaja olisi aikapulan vuoksi joutunut katkaisemaan keskustelua.

Muita silmiin pistäviä piirteitä Bledissä oli islamilaisen maailman lisääntynyt edustus, joka ilmeni myös ohjelmassa. Tuntui rehellisesti sanottuna hyvältä kuulla yleisistunnossa suoraan, että läntinen journalismi ei ymmärrä islamin luonnetta. Ei kai se etnosentrisyydessään sitä voisikaan ymmärtää?

Musta Afrikka ja latinalainen Amerikka lähettävät tiedotustutkijoitaan konferensseihin sikäli kun varoja löytyy eli siis rajoitetusti. Omien maittensa varoilla tulivat lähinnä aasialaiset, esim. eteläkorealaiset japanilaisista puhumattakaan, kun taas afrikkalaiset pääsivät liikkeelle lähinnä UNESCO:n ja pohjoismaisten kehitysyhteistyövarojen avulla.

– Kai huomasi että kaikki ei suinkaan tämän kesän konferenssissa ollut muuttunut? KN varmistaa. Niin valtavia kuin Itä-Euroopan mullistukset ovat olleet, ne eivät tee tyhjäksi läpikaupallistuneen joukkotiedotusjärjestelmän ongelmia.

– Toki huomasin tuon saman asian. Kaupallistumisen seurauksia kritikoitiin lujin sanoin niin liberalistisesta näkökulmasta kuin radikaalisemmastakin, jos nuo käsitteet enää ovat kovinkaan käyttökelpoisia. Pieni yllätys minulle oli että jopa jonkinlainen *Western Marxism* päinvastaisista puheista huolimatta tuntuu olevan hengissä.

Perti Hemánus

Bledin konferenssin paperit

Kansainvälisen joukkoviestintätutkijoiden seuran (IAMCR) konferenssi pidettiin Jugoslavian Bledissä elokuun lopulla. Ainakin kahdeksan suomalaisen konferenssissa esittämät paperit ovat saatavilla tutustumista varten Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen laitoskirjastossa. Samasta paikasta löytyy myös edellisvuosien IAMCR konferenssipapereita.

Saatavilla ovat seuraavat paperit. Taisto Hujanen: *Democratization of Communication – from Emancipation to Ideology*. Ullamaija Kivikuru: *Locality in Mass Communication: An Irreplaceable Quality or a Relic from the Past?* Tom Moring: *Finnish Broadcasting in the 1990s: Three Problem Areas, Three Fallacies*. Jorma Mäntylä: *From Local Radio to National Networks. Five Years of Commercial Radio in Finland*. Kaarle Nordenstreng: *Update from Harare*. Terhi Rantanen: *Was Contractual Dependence "Real" Dependence?* Sinikka Sassi: *Non-commercial Periodicals and New Technology. Can Technology Democratize Communication?* Tarja Savolainen: *The Representation of Women in Finnish Broadcasting News and Current Affairs Programmes*.

Lisäksi laitoskirjastossa on kirjanen johon on painettu ajoissa lähetetyt tärkeimmät esitykset sekä lyhennelmät ehkä noin puolesta pidetyistä esityksistä.

SCS:n vuosikokous Washingtonissa

Yhdysvaltain elävän kuvan tutkimusseuran Society for Cinema Studiesin vuosikokous pidettiin 25.-28.5. Washingtonissa. Paikkana oli paremman luokan Hyatt Regency Hotel vain parin kivenheiton päässä Capitolin kukkulalta. Tasohotellin valinta pisti silmään sikäli, että seura jäsenineen edustaa pikemminkin vasta- kuin valtakulttuuria. Ehkä paikka oli valittu keskeisen sijaintinsa ja turvallisuuden vuoksi, vaikka kokousisännät vaakuuttivatkin Washingtonin olevan mainettaan rauhallisempi kaupunki. Joka tapauksessa ensimmäisen Washingtonissa vietämäni vuorokauden aikana kau-

pungissa ammuttiin kolme ihmistä, kertoi *Washington Post*.

Yhdysvaltalaisen tiedekokouskäytännön, ainakin sellaisena kuin se ilmenee SCS:ssä, miellyttävimpiä piirteitä on pitkälle viety tasa-arvoisuus, joka lähtee konferenssin valmistelusta ja päättyy sen rakenteeseen. Päinvastoin kuin esimerkiksi suomalaisessa käytännössä, jossa seminaariohjelman valmistelu on pienen piirin käsissä ja jossa tilaisuuden rakenne yleensä suosii mainetta ja titteliä yhdenvertaisuuden kustannuksella, SCS:ssä kaikki ovat periaatteessa samassa asemassa. Mitään erityiskohtelua ei anneta vaikkapa David Bordwellille tai Dudley Andrew'lle, siitä huolimatta että he ovat alansa maailmankuuluja nimiä. Heidän esityksensä voivat olla toisen tai kolmannen kokouspäivän aamuna, aikaan joka Suomessa tavataan varata riittävää julkisuusarvoa vailla oleville tutkijoille. Samoin jokaisella seuran jäsenellä on oikeus tehdä ehdotuksia vuosikokouksen ohjelmaksi, ja ehdotuksilla on myös vaikutusta.

Käytännöllä on kuitenkin myös ongelmansa, joista keskeisin on atomistisuus, pirstoutuneisuus. Tälläkin kertaa SCS:n kokouksessa oli runsaat 60 työryhmää ja tusinan verran palaverereja, joissa käsiteltiin alan sisäisiä ongelmia. Koska työryhmien ja palaverien lisäksi ei ollut mitään yleiskeskustelua, joihin kaikki olisivat osallistuneet, mitään laajempaa mielipiteenvaihtoa alan ajankohtaisista kysymyksistä ei päässyt syntymään. Tähän demokratian ja tehokkaan yhdessäolon ristiriitaan – kuten asian voisi ilmaista – onkin seuran tarkoitus puuttua lähivuosina.

Työryhmäpujottelun menetelmällä saatu käsitys vahvasti mielikuvaani, joka muodostui jo edellisessä kokouksessa vuosi sitten Iowa Cityssä. Elokuva- ja televisiotutkimuksen kriittinen kärki kohdistuu edelleen ongelmakolmioon sukupuoli-rotu-luokka (*gender, race, class*) ja tukeutuu feminismin, psykoanalyysin ja dekonstruktionismien välineisiin. Silti huomattava osa tutkimusta sijoittuu muille alueille. Tähän joukkoon mahtuu yhtä hyvin elokuvatalouden tutkimusta kuin perinteellisempää elokuvahistoriointia ja yrityksiä rakentaa siltaa esimerkiksi analyyttisen filosofian ja psykoanalyysin tai dekonstruktionismien ja muunlaisen teorian välille.

Kognitioteorian ja kriittisen tutkimuksen kinastelu oli esillä viime vuosikokouksessa. Tällä kertaa vastaavaa vastakkainasettelua edusti jossain määrin ns. ortodoksis-freudilaisten ja lacanilaisten psykoanalyttisesti suuntautuneiden tutkijoiden vuoropuhelu – tai osin sen puute. Forum for the Psychoanalytic Study of Film, ortodoksisfreudilaisten vuonna 1986 perustama verkosto, järjesti näet vuosikokouksen yhteydessä tilaisuuden, joka keräsi vain kourallisen ihmisiä. Keskustelua käytiin

siitä, tulisiko freudilaisten ja lacanilaisten seurustella enemmän keskenään. Osa (myös paikalla piipahtanut Janet Bergstrom, USA:n johtavia elokuvafeministejä ja *Camera Obscuran* toimittaja) piti tätä välttämättömänä, osa tuntui povaavan, että Lacanin harrastus kohta laantuu, joten lähentymiseen ei ole syytä. Joka tapauksessa freudilaisten verkosto jatkaa toimintaansa, seuraavan kerran joulukuussa USA:n psykoanalyttisen seuran vuosikokouksessa Miamissa.

Kiintoisan pikakuvan alan käytännön ongelmista ja mielipiteistä sai tälläkin kertaa ottamalla osaa elokuvatuokijoiden urakehitystä ja julkaisukysymyksiä käsittelemään palaveriin.

Vaikka yliopistouralla eteneminen tapahtuukin Yhdysvalloissa paljon tiheimmän seulan ja säännöllisemmän syynäyksen tuloksena kuin meillä, itse järjestelmään sisältyy kovin tuttuja piirteitä. Donald Staples (University of North Texas) oli esimerkiksi sitä mieltä, että politiikointi yliopistoissa on menetelmiltään paljon rumempaa kuin politiikointi Washingtonissa. Brian Winston (Pennsylvania State University) katsoi puolestaan, että ala on saanut professuureja enemmän kuin laatu olisi antanut myöten – tämän seurauksena keskinertaisuudet pääsevät liikaa päättämään muiden urakehityksestä.

Alan julkaisuongelmia käsitelleessä tilaisuudessa saattoi myös törmätä tuttuihin teemoihin. Paljon keskustelua herätti se, miten varsinkin tieteellisten journalien arvosteluosastoja voitaisiin kehittää, mikä tarkoittaa myös niiden tason nostamista. Nykyisellään arvostelut kattavat liian epäsystemaattisesti uutuuskirjallisuuden (joitakin kirjoja arvostellaan, joitakin ei) ja ovat turhan poleemisia. Osasyynä tähän lienee se, että vanhempia tutkijoita on vaikea saada kirjoittamaan arvosteluja ja uransa alussa olevat taas pyrkivät tuomaan esiin enemmän omia kuin arvioitavan teoksen kirjoittajan näkemyksiä. Yksittäisistä ongelmista antoi lähikuvan Ernest Callenbach, *Film Quarterly*n pitkäaikainen toimittaja. Hän kertoi lehden pyytäneen 20 henkilöä arvostelemaan Noël Carrollin teoksen *Mystifying Movies*, mutta kaikki kieltäytyivät. Callenbach katsoi, että kunkin tieteenalan terveys heijastuu arvostelutoiminnassa, eikä elokuvatiede saa mainitun esimerkin valossa korkeaa mainesanaa.

Kokouksen yhteydessä oli tilaisuus tutustua Kongressin kirjaston elokuva- ja televisiokokoelmiin, joissa on 100 000 elokuvaa ja 60 000 tv-ohjelmaa. Kokoelmia karutetaan jatkuvasti esimerkiksi Neuvostoliiton tv-ohjelmilla, ja niihin sisältyy mielenkiintoisia harvinaisuuksia. Tällainen on esimerkiksi *Sieg des Glaubens* (Uskon voitto, 1933), ensimmäinen Leni Riefenstahlin kahdesta

natsien puoluekokouselokuvasta, jota on luultu kadonneeksi, mutta joka on löytynyt DDR:stä. Kongressin kirjasto on saanut siitä videokopion, josta se esitti näytteen. Teknisesti toista luokkaa oli restauroitu Tom Mix -lännelokuva vuodelta 1916. Kun elokuvarestauroinnin taso on noussut ja siihen on löytynyt yhä enemmän rahaa, nykykatsojan on mahdollista nähdä vuosisadan alun kuvia samassa kunnossa kuin alkuperäisyleisönkin, eikä enää vain suttuisina "sinne päin" -versioina. Kiintoisa oli myös välähdyks tv-journalismin alkua ajoilta, ote republikaanien vuoden 1949 puoluekokouksen uutisointia.

SCS otti myös kantaa yrityksiin järjestellä uudelleen taiteen- ja humanistisen tutkimuksen rahoitusta Yhdysvalloissa. Bushin hallinnon tarkoituksena on siirtää rahoitus liittovaltion tasolta yksittäisille osavaltioille. Seuran vuosikokous valtuutti hallituksen kehottamaan jäsenistöä ottamaan yhteyttä kongressiedustajaansa hankkeen torjumiseksi.

SCS:n seuraava vuosikokous pidetään 23.-26.5. 1991 Los Angelesissa, järjestäjänä University of Southern California. Luvassa on kampusympäristö, josta ei ole pitkä matka Hollywoodiin.

Tarmo Malmberg

SETS:n kuulumisia

Suomen Elokuvatutkimuksen Seuran uusi puheenjohtaja on FK Ari Honka-Hallila (Turku). Varapuheenjohtajana toimii Matti Lukkarila (Oulu), sihteerinä Anu Koivunen (Turku), taloudenhoitajana Ywe Jalander (Helsinki) sekä muina hallituksen jäseninä Tuiki Alitalo (Turku), Erkki Huhtamo (Turku), Martti Lahti (Turku), Tarmo Malmberg (Tampere) ja Sakari Toiviainen (Helsinki).

Syksyn kuluessa SETS viettää 5-vuotisjuhliiaan ilmeisesti työseminaarin merkeissä. Laajempaan tapahtumaan on suunnitelmassa Elokuva- ja televisioututkimuksen päivät vuoden 1991 puolella. Seura on käynnistänyt neuvottelut Suomen elokuva-arkiston kanssa elokuvatiehteellisen kirjallisuuden, varsinkin kaivattujen käännösten, säännölliseksi julkaisemiseksi.

SETS on antanut lausunnon viestintäkulttuuritoimikunnan tutkimusjaoston väliraportista esittäen muun

muassa, että Suomeen tulisi saada kaksi toimintakelpoista ja itsenäistä elävään kuvaan keskittyvää oppiainetta. Tässä tarkoituksessa se kannattaa elokuvatutkimuksen professorin viran perustamista Turun yliopistoon sekä elokuva- ja televisiotieteen professorin viran perustamista Oulun yliopistoon. Jälkimmäinen ehdotus sisältyy myös Oulun yliopiston humanistisen tiedekunnan kts-suunnitelmaan vuodelle 1992.

Planetaarinen vai globaalinen journalismi?

Kansainvälisen rauhantutkimusyhdistyksen IPRA:n kommunikaatiokomission suosio yllätti odotukset, kun ryhmä kokoontui järjestön 25-vuotisjuhlahkonferenssissa Groningenissä, Hollannissa, 3-7 heinäkuuta 1990. Noin 50 osanottajaa tuli komission kokouksiin, joiden yleisaiheeksi olin puheenjohtajana valinnut teeman "new order vs free flow – where are we now?".

Suosion oivallettuamme työskentelimme ylimääräiset viisi tuntia yhden ainoan teeman parissa. Käsittelimme viisi lukua painoon menossa olevasta laajasta tutkimuksesta "Perspectives on terrorism and the media", jota ovat koordinoineet Alex Schmid Leiden yliopistosta Hollannista ja David Paletz Duke -yliopistosta Yhdysvalloista. Aihe on mitä ajankohtaisin myös meillä viimeaikaisten lentokonekaappaustenkin valossa, mutta IPRA:n ryhmän työskentelyssä se on ollut mukana ryhmän perustamisesta lähtien 1977 Meksikossa.

Amerikkalaisten, hollantilaisten ja australialaisten tutkijoiden paperit tarkastelivat terrorismiaihetta sekä viestintävälineiden, yleisön että terroristien itsensä kanalta samoin kuin sitä miten viestintävälineet konstruivat sosiaalisen todellisuuden. Myös valtioterrorismia tutkittiin. Kuten esimerkiksi Jenny Hocking paperissaan osoitti, monissa maissa kuten esim. Australiassa on jo pitkälle kehitettyjä ohjeita viestintävälineitä varten terroristitilanteiden varalta.

Ryhmän työskentelyn toisessa osassa paneuduttiin Majid Tehranianin alustuksen pohjalta kommunikaation ja sosiaalisen muutoksen teorioihin. Tehranian analysoi liberaalin ja marxilaisen koulukunnan heikkouksia ja esitteli kehittämänsä yhteisöllisen (communitarian)

tarkastelutavan ominaisuuksia.

Uuden lähestymistavan kansainvälisen viestinnän kiistoihin toi Edmund B. Lambeth Missourin yliopistosta paperissaan "Toward a planetary journalism for the 21st century". Planetaarinen journalismi käsitteenä välttää Lambethin mukaan ainakin toistaiseksi ne intellektuaaliset ja emotionaaliset ongelmat, joihin kiistat maailman uudesta tiedotus- ja viestintäjärjestyksestä takeruivat.

Keskustelussa tuotiin esiin mahdollisuus, että käsite "globaali journalismi" tai "universaali journalismi" voisi paremmin luonnehtia nykyisiä tarpeita. Lambeth suosii kuitenkin planetaarista journalismia, jonka hän näkee paremmin kuvaavan keskinäisen riippuvuuden todellisuutta kuin muut termit.

Kiinnostavaa on myös huomata, miten Lambeth katsoo planetaarista journalismia voitavan edistää. Sitä voidaan hänen mukaansa tehdä seuraavasti:

Ensiksikin, voidaan opettaa nuoria näkemään maapallo kokonaisena yhdistämällä luonnontieteellinen, yhteiskuntatieteellinen ja humanistinen koulutus.

Toiseksi, on opittava itse tekemään planetaarista journalismia pienissäkin medioissa, vaikka huomio olisi-kin suurissa, professionaalisisissa medioissa.

Kolmanneksi, olisi rohkaistava syväjournalismia siten, että journalistit myös tuottaisivat kirjanmittaisia analyyseja aiheistaan.

Neljänneksi, konfliktinsäätelyn, rauhankesymysten ja ympäristöasioiden asiantuntijat ovat keskeisiä mediakritiikkiin harjoittajia. Sellaiset viestintävälineiden suoritukset kriittisesti seuraavat joulalehdet kuten *Columbia Journalism Review*, *The Washington Journalism Review*, *The Quill*, tai *The British Journalism Review*, ovat merkittäviä vaikuttajia uutta ajattelua kehitettäessä.

Viidenneksi olisi Lambethin mukaan vastattava näytävällä tavalla viestintävälineissä siihen, että ympäristötuho uhkaa rauhaa ja turvallisuutta, erityisesti kehitysmaissa. Olisi ajateltavissa samanlaista jatkuvaa monitorointia ympäristön suhteen kuin mitä *The Bulletin of Atomic Scientists* on tehnyt ydinaseiden ja ydinvoiman suhteen, ehdottaa Lambeth.

IPRA:n työryhmässä käsiteltiin myös Omar Souki Oliveiran ja Riitta Wahlströmin paperi "The image of the poor as the enemy – a study of journalism students in Brazil" ja Gregg Walkerin paperi "The law of the sea negotiations and international communication relations research". Ryhmässä keskusteltiin myös Majid Tehranianin ja Tapio Variksen paperista "World Communication Forum", jossa esittelimme ensi kesänä Hawaiiin yliopistossa toteutettavaksi aikomaamme kansainvälisen viestinnän kurssia, jossa käytetään hyväksi uus-

ta satelliittiteknologiaa. Kenneth Boulding esitti paperin "Peace research, communication, knowledge and behaviour in the next 25 years" ja Czesław Mojsiewicz kommunikaatiotilanteesta Puolassa.

Seuraavaa IPRA:n kokousta varten 1992 Japanissa esitimme käsiteltäväksi kuutta aihetta:

- kommunikaatio miesten ja naisten välillä
- Latinalainen Amerikka ja Eurooppa 1992
- Aasian kommunikaatio
- Etninen kommunikaatio
- Kommunikaatio ja Latinalaisen Amerikan integraatio

- planetaarinen journalismi

Olen johtanut kyseistä ryhmää sen perustamisesta lähtien vuonna 1977 ja nyt ilmoitin, että on aika valita ryhmälle uusi puheenjohtaja. Uutena puheenjohtajana toimii tästä lähtien brasilialainen Omar Souki Oliveira, jonka osoite on Universidade Federal de Minas Gerais, Rua Curitiba 832/ Sala 1101, 30170 Belo Horizonte MG, Brazil.

Tapio Varis

ELVIS ELÄÄ! Populaarijournalismin potentiaalin jäljillä

Jugoslavalaiseen turistibussiin kiipeää nuori mies silmillään peililasit. Hän tarttuu mikrofonin ja alkaa puhua sujuvaa, laulavaa riikinruotsia. Hampaat välkkyen hän toivottaa matkustajat tervetulleiksi. Sitten hän sanoo, että hänen nimensä on Elvis.

Viereisellä penkillä istuva amerikkalainen tiedotustutkija innostuu.

– Lopultakin totuus paljastuu. Meillä tabloidit heittävätkin Elviksen henkiin ainakin kerran kuussa. Ei ihme että kaikki sensaatiot ovat paljastuneet tähän asti valheiksi. Elvishän onkin turistiooppaana Dubrovnikissa.

Matka jatkuu tietenkin 'tyypilliseen jugoslavalaiseen maataloon', jossa punaviinin ja makkaran kera tarjoillaan kahden kansallispukuisen soittajapojan esitystä. Hetken lämmittelyn jälkeen päästään asiaan: ruotsalaiset ja englantilaiset turistit tanssivat kroatialaisen kan-

sanmusiikkiyhtyeen säestämänä saksalaista tiputanssia. Se on näky, jota populaarikulttuurin tutkijoiden sopii katsella.

Mikään ei pysäytä populaarikulttuurin etenemistä. Siksi sitä kai kannattaa tutkiakin. Siksi parikymmentä tiedotustutkijaa kokoontui taas kerran toukokuun alussa Dubrovnikin journalismin tutkimuksen seminaariin, jonka teemana oli tällä kertaa Journalismi populaarikulttuurina.

Populaarin potentiaali

Research in Journalism -seminaareja on Dubrovnikissa järjestetty jo vuodesta 1984. Kansainvälisen tutkijajoukon työmetodi on yksinkertainen: kaikki tekevät paperin, joita käydään aamupäivät läpi, iltapäivät keskustellaan muuten vaan ja luetaan seuraavan päivän papereita.

Ensikertalaiseen tekee ensin vaikutuksen se kohteliaisuus ja ainakin näennäinen helppous, jolla seminaarissa keskustellaan. Viikon istuntojen aikana tosin sitten selviää, että joukossa kulkee suunnilleen samanlaisia rintamalinjoja kuin meilläkin. Jännitteet vain näkyvät hienovaraisemmin.

Tämänkertaisen seminaarin parasta yhteenottoa odotettiin varmaankin jo ensimmäisenä päivänä. Populaarikulttuurin tuotteiden tulkinnassa piilevien potentiaalien puolustajaksi oli mukaan kutsuttu nykyään Wisconsinissa, USA:ssa opettava *John Fiske*, joka veti roolinsa varsin odotetusti: Hän korosti sitä, että lopulta yleisö määrää sen, mitkä massakulttuurin teollisesti tuottamista sarjafilmeistä, lehdistä ynnä muista menestyvät. Hänen mielestään tabloid-lehtien sensaatiot kyseenalaistavat (tai ainkain tarjoavat siihen mahdollisuuden) tärkeällä tavalla konventionaaleja uskomuksiamme tie-teestä, muista instituutioista jne. Fiskeen esityksestä jäi sellainen kuva, että tämä voi tapahtua myös aivan tuulesta temmatuilla jutuilla.

Fiskeä vastaan oli jo etukäteen linnoittautunut toinen seminaarin koollekutsujista, viime talven Tukholmassa vierailevana professorina toiminut *Colin Sparks*. Hän puolestaan päätyi, ainakin jossain määrin epämuodikkaasti, toteamaan, ettei populaarilehdistön tapa lähestyä asioita tarjoa viime kädessä minkäänlaista merkittävää vaihtoehtoista tulkintapotentiaalia. Tämä palautuu hänen mielestään siihen, että populaarilehdistön kieli ja puhuttelut toimivat yleensä henkilökohtaisten kategorioiden ja merkitysten kautta. Kyse on lopulta aina henkilökohtaisesta, ei yhteiskunnallisesta. Sparks esitti myös huolensa siitä, että lehtiä lukeva yleisö on entistä enemmän jakautumassa vain laatuilehtiä ja vain populaarileh-

tiä lukeviin erillisiin osiin.

Sparksin ja Fisksen yhteenotto kutistui kuitenkin aika vaatimattomaksi. Todellista mittaa ei otettu, pikemmin-kin kyse oli monista suurista otteluista tutusta taktisesta nuhjaamisesta. Syykin on tietysti aika ilmeinen. Riitä ei ratkea seminaaripöydässä, siellä ei populaareja tulkin-toja synny.

Populaarin tunnusmerkit

Suurin osa seminaarin länsimaisten tutkijoiden pape-reista käsitteli populaarilehdistöä tai jotakin journalis-min 'populaariksi' luonnehdittavissa olevaa alaa tai la-jia, kuten urheilujournalismia, onnettomuus uutisia tai muuta vastaavaa.

Suomalainen vakuuttui ainakin yhdestä seikasta. Se, mitä muualla nimitetään populaarilehdistöksi on perus-piirteiltään samanlaista kuin meilläkin, vain yleensä ai-ka lailla kärjistyneempää ja vielä kauemmas faktapoh-jaisuudesta ajautunutta. Sinänsä populaarijournalismin puhuttelukeinot ovat aika samat, vain aste-erot näkyvät. Suomalainen iltapäivälehdistö on sittenkin aika kunnial-lista.

Myös tiedotustutkimuksen näkökulmasta seminaari tarjosi tuttuja kuvioita. Tutkimuksen vaihe, taso ja on-gelmat ovat ilmeisen samanlaisia kuin meilläkin. Ana-lyysit pysähtyvät yleensä tutkijan tekemään, enemmän tai vähemmän perusteltuun tekstiin lähilukuun. Siinä ei tietenkään ole mitään väärää. Pitää kuitenkin muistaa, että silloin puhutaan vasta siitä materiaalista, josta po-pulaarikulttuuri syntyy. Seminaarissa ei oikeastaan niin-kään puhuttu populaarikulttuurista, paljon eriteltiin sen raaka-ainetta.

Metodologisesti maailmalla tunnuttiin siis olevan sa-massa jamassa kuin meillä. Askel tuotteen erittelystä kohti tulkintojen erittelyä on vasta aie.

Populaaria todellisuutta?

Kun länsimaisten tutkijoiden murheena oli eritellä mas-sakulttuurin tuotteita tai murehtia niiden passivoivaa vaikutusta, esittivät seminaarin itäeurooppalaiset osan-ottajat teemasta aivan oman versionsa. Heille populaa-ria edusti kaikki se uusi tietoisuus ja viestintä, joka on viimeaikaisten muutosten mukana tullut mahdolliseksi. Uusi viestintä on myös ollut mukana muutoksessa. Op-positiolehdistön levikkilukujen kasvukäyrät olivat hui-keita, radion kontaktiohjelmat tarjosivat mahdollisuu-den puhua aivan uudenlaisesta viestinnästä ilman en-nakkosensuuria, ilman virallisesti määriteltyjen aiheiden listaa.

Oli vaikea välttyä ajatukselta, että se, mistä itäeuroop-

palaiset puhuivat, olisi juuri sellaista aitoa populaari-kulttuuria, jonka jäljillä länsimaiset tutkijat nuuskivat. Samalla tuntui kuitenkin käyvän selväksi, että kyse oli ohimenevästä ilmiöstä: jo nyt yhä useampi kontaktioh-jelmaan soittaja haluaakin vain tehdä treffit, eikä kes-kustella yhteiskunnallisesta muutoksesta.

Osanottajien erilaiset olosuhteet näkyivät myös jon-kinlaisina kommunikointiongelmina. Se, mikä länsimai-sille tutkijoille näyttäytyy analyysin ja kritiikin kohteena, on itäeurooppalaisille tavoite, johon pyrkiä, että 'olisi edes se'. Tällaisen kuilun yli keskusteleminen on var-maan monen muunkin tieteenalan eurooppalaista lähi-tulevaisuutta. Me vaikutamme heidän silmissään kiittä-mättömiltä, he näyttävät meistä innostuksessaan ja ko-pioimishalussaan naiiveilta. Bulgarianlaiselle oppositio-lehdelle Robert Maxwell on paperia lahjoitava kum-misetä. Joku toinen näkee hänessä sijoittajan, joka aina hakee voittonsa. Mutta kunhan poikkeukselliset olot ka-toavat, katoaa varmaan kuilukin.

Populaarimpi tiede?

Ensi kertaa Dubrovnikin journalismin tutkijoiden jou-kossa ilmaa haistelleelle jäi mieleen muutama yleisem-pikin seikka.

Ensinnä, keskustelun ja papereiden taso on vaihtelevuudessaan varsin samanlainen kuin meillä Suomessa. Lähdeluettelot ovat täynnä tuttuja viittauksia.

Kadehtimaan suomalaisen jää keskustelun sujuvuut-ta ja helppouden tuntua. Tuntuu siltä, että käyttää ja tak-tikointi ovat ainakin paremmin naamioituja, mikä jollain tavalla parantaa ilmapiiriä. Tätä keveyttä ei selitä pel-kästään suomalainen kansanluonne, niin houkutteleva pakotie kuin se olisikin. Ehkä jotain osviittaa on myös siinä, että monet paperit tuntuivat teoreettiselta keh-itelyltään kevyemmiltä kuin mihin Suomessa on tottunut. Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, etteikö teoreettistakin kehystä olisi olemassa. Sitä ei vain tunnuta kirjoitettavan samalla tavalla näkyviin. Näin tuntuu jäävän enemmän tilaa konkreettisille huomioille, yhteyksille ja tulkinnoil-le, joiden esilläolo helpottaa keskustelua. Ehkä tietyn-lainen käsinkosketeltavuus helpottaisi meikäläisiäkin keskusteluja ilman että teoreettinen taso siitä pahasti kärsisi.

Vielä jäi mieleen yksi asia. Jostain syystä Australias-ta tullut *David Rowe* kysyi ensimmäisenä päivänä, mil-laista olisi populaarikulttuuri luokattomassa yhteiskun-nassa. Ehkä parhaiten vastasi Colin Sparks:

– Kaikki osaisivat tanssia kuin Fred Astaire.

Niinpä niin.

Risto Kunelius